

Aftale mellem regeringen (Venstre), Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti om styrkelse af kvaliteten på de frie grundskoler

Indledning

Den grundlovssikrede frihed til at vælge et andet skoletilbud end folkeskolens har bestået i mere end 100 år, og i endnu længere tid har de frie grundskoler været et vigtigt alternativ til det offentlige skolesystem. Med friskolelovens regler om tilskud til friskoler og private grundskoler er det sikret, at muligheden for – af pædagogiske, religiøse, ideologiske eller andre grunde – at vælge et andet skoletilbud end folkeskolens ikke er et privilegium forbeholdt de få, men en reel mulighed for de mange.

I Danmark har vi en skoletradition med et stærkt fokus på børn og unges demokratiske dannelse. Knap en femtedel af landets grundskoleelever går i skole på en fri grundskole, og mangfoldigheden blandt de frie grundskoler er et udtryk for, at frihed og folkestyre er centrale værdier i det danske samfund. Ligeledes understreger friskolelovens fokus på, at skolerne skal forberede eleverne på at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre, de frie grundskolers vigtige rolle i forhold til at sikre den demokratiske dannelse hos den store gruppe børn, der starter deres uddannelse her.

Aftalepartierne bakker op om den frie skoletradition som en central mulighed i det danske uddannelsessystem og anerkender, at langt de fleste frie grundskoler gør det godt. Aftalepartierne ønsker samtidigt at medvirke til, at de få udfordrede skoler retter op på kvaliteten i forhold til arbejdet med frihed og folkestyre og understøtter skolernes arbejde med at eleverne forberedes bedst muligt til at leve i et frit demokratisk samfund med respekt for grundlæggende friheds- og menneskerettigheder.

De frie grundskolers arbejde med lovgivningens krav om at forberede eleverne på at leve i et demokratisk samfund som det danske med frihed og folkestyre skal derfor understøttes gennem en række initiativer, der:

- 1) Øger fokus på demokratisk dannelse
- 2) Styrker fokus på skoler med problemerne i forhold til frihed og folkestyre-kravet
- 3) Aftalepartierne ønsker derudover med en række initiativer i forhold til det lokale tilsyn med frie grundskoler at styrke forældrenes mulighed for at følge kvaliteten på skolen.

1. Fokus på demokratisk dannelse

Efter friskolelovens § 1, stk. 2, 2. pkt., skal de frie grundskoler efter deres formål og i hele deres virke forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre samt udvikle og styrke elevernes kendskab til og respekt for grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, herunder ligestilling mellem kønnene.

Aftalepartierne er enige om, at der er brug for, at friskoleloven skærpes, så det tydeliggøres, at de frie grundskoler skal udvikle og styrke den demokratiske dannelse hos eleverne. Demokratisk dannelse skrives derfor ind i friskolelovens § 1, stk. 2, 2. pkt., således at friskolelovens § 1, stk. 2, 2. pkt. fremover vil lyde *”Skolerne skal efter deres formål og i hele deres virke forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre samt udvikle og styrke elevernes demokratiske dannelse og deres kendskab til og respekt for grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, herunder ligestilling mellem kønnene.”*

I lovbemærkningerne til ændringen af friskolelovens § 1, stk. 2, 2. pkt., vil indholdet af frihed og folkestyre-kravet, herunder forståelsen af ”elevernes demokratiske dannelse”, blive beskrevet nærmere.

2. Styrket fokus på skoler med udfordringer i forhold til frihed og folkestyre-kravet

Styrelsen for Undervisning og Kvalitet fører det statslige tilsyn med de frie grundskoler. Styrelsen kan efter de gældende regler iværksætte et skærpet tilsyn, hvis der er anledning til tvivl om, hvorvidt skolen giver en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, eller hvorvidt skolen forbereder eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre.

Aftalepartierne er enige om, at det statslige tilsyn skal have et styrket fokus på skolernes overholdelse af kravet om at forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre. Det skal ske ved:

Styrket fokus på frihed og folkestyre, når styrelsen fører skærpet tilsyn med en skole

Ved gennemførelsen af et skærpet tilsyn med en skole vil Styrelsen for Undervisning og Kvalitet fremover altid lade indgå både opfyldelse af stå mål med-kravet og frihed og folkestyre-kravet. En mere indgående undersøgelse af skolens opfyldelse af frihed og folkestyre-kravet vil kun ske i tilfælde, hvor det konkret vurderes relevant.

Styrelsens tilsyn med undervisningen på en skole under skærpet tilsyn vil fremover have styrket fokus på, om undervisningen ikke alene opfylder stå mål med-kravet, men også bidrager til skolens opfyldelse af frihed og folkestyre-kravet. Det vil navnlig gælde skolens undervisning i dansk og dansk som andetsprog, historie og samfundsfag samt undervisningen i det obligatoriske emne sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab.

Med henblik på at kunne vurdere, hvordan skolens bestyrelse og skolen generelt forholder sig til frihed og folkestyre-kravet, indføres der mulighed for som led i et skærpet tilsyn med fokus på frihed og folkestyre-kravet at indsætte en ekstern observatør på skolens bestyrelsesmøder, eventuelle generalforsamling og forældremøder, ligesom eventuelle dagsordener, referater mv. fra bestyrelsesmøder, forældremøder mv. gennemgås. Der vil samtidig være fokus på, om bestyrelsens medlemmer som lovpåkrævet behersker dansk i skrift og tale.

Styrelsen vil fremover som led i et skærpet tilsyn med fokus på frihed og folkestyre-kravet kunne afholde samtaler med elever uden tilstedeværelse af skoleleder/lærere. Derved tilgodeses samtidig barnets ret til frit at udtrykke sine synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet.

Endelig vil styrelsen som led i et skærpet tilsyn med en skole med fokus på frihed og folkestyre-kravet kunne inddrage erfaringer og observationer fra kommunens medarbejdere, fx observationer fra SSP-medarbejdere eller sundhedsplejersker. De konkrete juridiske vilkår herfor vil blive afdækket i forbindelse med implementeringen af aftalen.

Styrelsen tilrettelægger skærpede tilsyn med skoler således, at der sædvanligvis indledes med de mindst indgribende tilsynsaktiviteter; først vil der blive indhentet en redegørelse fra skolens bestyrelse og ledelse, og afhængig heraf vil der herefter indgå anmeldte og/eller uanmeldte tilsynsbesøg på skolen, og samtaler med skolens personale, ledelse og bestyrelse. I tilfælde, hvor det vurderes nødvendigt, vil der herefter kunne indsættes en ekstern observatør, ske inddragelse af kommunens medarbejdere og/eller foretages samtaler med skolens elever. Styrelsen vil i hver enkelt sag konkret vurdere, om der kan være anledning til at tilrettelægge tilsynet anderledes, fx hvis øjemedet med tilsynet risikeres at være forspildt, hvis ikke der meget hurtigt foretages tilsynsbesøg på skolen.

Videreudvikling af det indikatorbaserede tilsyn med indikatorer for frihed og folkestyre

I det eksisterende tilsyn identificeres på grundlag af indikatorbaserede screeninger skoler, hvor der kan være bekymring for, om undervisningen på skolerne står mål med det, der almindeligvis kræves i folkeskolen. Der igangsættes et arbejde med at afklare mulighederne for at etablere indikatorer, der på tilsvarende måde giver mulighed for at identificere skoler, der kan have udfordringer i relation til overholdelse af frihed og folkestyre-kravet. I den sammenhæng afdækkes under inddragelse af de relevante ministerier, såvel juridiske som økonomiske rammer og muligheder for etablering af et udvidet indikatorbaseret tilsyn. Når afdækningen er gennemført, vil aftalepartierne få forelagt et konkret løsningsforslag til, hvordan et indikatorbaseret tilsyn med indikatorer for frihed og folkestyre kan udformes.

3. Styrkelse af forældrenes mulighed for at følge kvaliteten på skolen

Ud over en styrkelse af skolernes arbejde med frihed og folkestyre og det statslige tilsyn hermed ønsker aftalepartierne også at styrke forældrenes mulighed for at følge kvaliteten på skolen – både i forhold til den faglige kvalitet og i forhold til opfyldelsen af frihed og folkestyre-kravet.

På en fri grundskole har forældrene en central rolle i arbejdet med at sikre og udvikle kvaliteten. Forældrekredsen har selv et ansvar for at føre tilsyn med kvaliteten, og forældrekredsen vælger oftest en ekstern tilsynsførende, der afgiver en årlig tilsynserklæring.

Aftalepartierne er enige om at styrke forældrenes mulighed for at sikre og følge kvaliteten på en fri grundskole. Det skal ske ved:

Kortere valgperioder for tilsynsførende

For at styrke forældrekredsens mulighed for at udskifte en tilsynsførende forkortes valgperioden fra den nuværende periode på højst fire år til en valgperiode på højst to år. Det vil fremover kun være muligt at være tilsynsførende i tre perioder for den samme skole.

Et mere uvildigt tilsyn

For at styrke uvildigheden i tilsynet udvides kredsen af personer, der ikke kan vælges som tilsynsførende for en skole, således at det ikke vil være muligt for tidligere ansatte, elever, bestyrelsesmedlemmer eller forældre på en fri grundskole at være tilsynsførende for skolen. Valgbarheden for den tilsynsførende begrænses for en karenperiode på tre år efter, at den pågældendes virke i forhold til skolen er ophørt.

Indberetning og registrering af den enkelte tilsynsførendes tilsynsskoler

For at skabe større gennemsigtighed og åbenhed om den enkelte tilsynsførendes virksomhed forpligtes skolerne til at indberette deres tilsynsførende til Styrelsen for Undervisning og Kvalitet. Styrelsen vil føre et register over de tilsynsførende. En tilsynsførende kan fremover som hovedregel kun føre tilsyn med maksimalt fem skoler ad gangen. Ministeren kan i helt særlige tilfælde dispensere herfra, fx i forhold til de tyske mindretalsskoler.

En styrket tilsynserklæring

For at styrke forældrekredsens beslutningsgrundlag i forhold til skolens kvalitetsudvikling og for at underbygge den certificerede tilsynsførendes stillingtagen til skolens kvalitet indføres et antal obligatoriske underpunkter i tilsynserklæringen i forhold til skolens opfyldelse af frihed og folkestyre-kravet.

I øvrigt ensrettes tilsynserklæringerne i et digitalt format, som egner sig til databehandling. Det vil øge Styrelsen for Undervisning og Kvalitets muligheder for at undersøge, om alle tilsynserklæringer lever op til reglerne. Det vil ligeledes være muligt at udtrække informationer på tværs af tilsynserklæringer.

En styrket uddannelse af de certificerede tilsynsførende

Undervisning om vigtigheden af den tilsynsførendes uvildighed og om frihed og folkestyre styrkes i certificeringsuddannelsen for tilsynsførende og i det kortere uddannelsesforløb, der sikrer mulighed for gen-certificering.

4. En fælles indsats

Et styrket fokus på frihed og folkestyre i de frie grundskoler er også et anliggende for de frie grundskolers foreninger. Ministeren agter derfor at inddrage foreningerne i virkeliggørelsen af de politiske intentioner i denne aftale.

5. Proces

Aftalepartierne er enige om, at initiativerne virkeliggøres hurtigst muligt. Udviklingen af alle initiativer igangsættes derfor straks. Forslag, der ikke kræver lovændring, iværksættes – så vidt muligt – i foråret 2016. Forslag, der kræver lovændring, vil på vanlig vis blive forelagt Justitsministeriet med henblik på at kunne fremsættes i næstkommende folketingssamling med henblik på ikrafttræden snarest muligt og senest ved skoleårets begyndelse 2017.

De forslag, der kræver digital understøttelse, vil først kunne få virkning, når de nødvendige systemer og platforme er færdigudviklede. Det drejer sig om udvikling af systemunderstøttelse af et eventuelt indikatorbaseret tilsyn med frihed og folkestyre samt den digitale understøttelse af tilsynserklæringen og etableringen af et it-baseret register over tilsynsførende.

6. Økonomi

Udgifterne til initiativerne forventes at udgøre op til 2 mio. kr. eksklusiv udgifter til udvikling af det risikobaserede tilsyn med indikatorer for frihed og folkestyre.

Finansieringen af engangsudgifterne på 2 mio. kr. vil ske som et fradrag i forbindelse med fastsættelse af det gennemsnitlige driftstilskud pr. årselev til de frie grundskoler på finansloven for 2017. Der vil i et kommende lovforslag vedrørende tilsynspakken kunne indsættes en bestemmelse om et sådant fradrag i 2017.